

Рецензія на монографію

Кунанець Н.Е. Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс: – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 376 с.

Доценту кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка» Наталії Кунанець у монографії "Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс" вдалося вперше системно проаналізувати розрізнені відомості про розвиток та функціонування таких важливих соціальних інститутів, як бібліотеки, що діяли з кінця XIII ст. – до 1939 року у західноукраїнському регіоні, їх вплив на еволюцію культурної, наукової, педагогічної та освітньої галузей.

Автор розглянула комплекс проблем, пов'язаних з виконанням бібліотеками функцій своєрідних інформаційних центрів у системі соціальних комунікацій, забезпечення ними необхідного інформаційного супроводу суспільних перетворень. Поступове зростання потоку генерованої людством інформації ускладнювало завдання, які ставилися перед бібліотеками, що завжди були важливими учасниками системи соціальних комунікацій і забезпечували взаємозв'язки у соціумі.

У монографії Н.Е. Кунанець "Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс" на основі соціально комунікаційного підходу розглянуто особливості функціонування різних видів бібліотек, які мали певне соціально-функціональне призначення у системі соціальних комунікацій.

Н.Е. Кунанець здійснила поглиблене теоретичне узагальнення діяльності бібліотек, що діяли у західноукраїнському регіоні в контексті суспільного розвитку, вітчизняного наукового поступу, формування національних ціннісних орієнтирів, патріотичного виховання нових поколінь. У монографії розглянуто стан професійного рівня бібліотечних працівників у досліджуваній історичний період, організацію підготовки фахівців для бібліотек різних рівнів.

Дослідниці вдалося, ґрунтуючись на якісно сформованих консолідованих інформаційних ресурсах, провести комплексне наукове дослідження, виробивши чітку парадигму у проведенні розвідок, яка опирається на традиційних методах, сучасному соціальнокомунікаційному підході та розширеному спектрі методів та методологічних принципів, запозичених у різних галузях знань, зокрема інформаційних технологій. Вона створила практичний інструментарій, який сприяв якіснішому аналізу історичного розвитку книгозбірень, з прив'язкою до соціумов, у яких вони діяли, соціальних комунікацій, учасниками яких вони виступали.

Перший розділ монографії «Організаційні та методичні засади діяльності бібліотек на західноукраїнських землях. Фахова освіта» розглядає істотні зміни в організаційно-технологічній діяльності бібліотек, стан та розвиток фахової бібліотечної освіти на західноукраїнських землях, кадрове забезпечення книгозбірень різних видів та організаційні аспекти функціонування книгозбірень означеного історичного періоду. На думку автора, відсутність навчального закладу, який готував би фахових бібліотекарів, невідповідність бібліотекарів більшості громадських бібліотек кваліфікаційним вимогам, було серйозною перешкодою для поступу бібліотек. Але завдяки обійманню посад талановитими, високоосвіченими співробітниками, значна кількість книгозбірень працювала на високому науково-організаційному рівні. Зокрема, статус книгозбірні Львівської політехніки забезпечувало керівництво нею обранцем Колегії професорів, який скеровував роботу на потреби навчального закладу. Посаду управителя бібліотеки НТШ обіймав Михайло Грушевський.

Навчання бібліотекарів для громадських бібліотек відбувалося на доволі високому рівні з диференціацією навчальних курсів. На сторінках періодичних видань публікувалися науково-методичні розробки когорти ентузіастів, які, як вважає автор, досліджуючи стан розвитку бібліотечної справи у світі, проектували його на галицький менталітет і в такий спосіб створювали посібники, які ставали "керівництвом до дії" для багатьох поколінь бібліотекарів, а подекуди не втратили своєї актуальності і сьогодні. Просвітними спілками проводилися різноманітні конференції та фахові з'їзди, на яких розглядалися актуальні питання бібліотечної практики.

У другому розділі «Бібліотеки монастирів та братств» наведена специфіка діяльності монастирських бібліотек як складових важливих соціальних інститутів – монастирів, що активно впливали на релігійні, культурні, соціальні, економічні і політичні процеси регіону, гуртуючи навколо себе освічених людей, засновуючи скрипторії, друкарні, бібліотеки та школи.

Автор переконливо доводить, що книгозбірні братств сприяли підвищенню інтелектуального рівня членів братства та здійснювали інформаційне забезпечення навчального процесу братської школи, книги з її фондів активно використовувалися викладачами та учнями. Діяльності бібліотек братств притаманні спільні ознаки. Передусім це стосується джерел поповнення фондів. Функціонування друкарень братств ставало важливим чинником поповнення фондів бібліотек. Дослідження засвідчило, що джерела надходження видань до фондів братських книгозбірень розширювалися у міру розвитку її діяльності.

У третьому розділі «Бібліотеки вищих навчальних закладів» розглянуто діяльність бібліотек, що забезпечували інформаційний супровід навчального процесу у світських та теологічних вищих навчальних закладах, фонди яких формувалися виданнями провідних науковців, а до функціональних завдань входило інформаційне забезпечення науково-дослідної роботи професорсько-викладацького складу.

Четвертий розділ «Бібліотеки товариств» містить здійснений автором ґрунтовний аналіз діяльності бібліотек провідних громадських об'єднань, у яких зосереджувалися наукові, професійні сили цього регіону, що перетворювало їх на важливі складові соціальних комунікацій та сприяло формуванню наукових шкіл, теоретичних засади багатьох досліджень, удосконаленню виробничо-технологічних процесів.

Розгортання бібліотек різноманітних товариств було вагомим віхою бібліотечного соціуму західноукраїнських земель, оскільки творча інтелігенція відчувала потребу у створенні осередків, навколо яких могла б гуртуватися. Бібліотечна ділянка діяльності майже всіх товариств, незалежно від напрямів діяльності, була надзвичайно важливою, книгозбірною переважно могли користуватися лише члени спілок, які потребували інформаційного забезпечення саме з вузькоспеціальної тематики.

П'ятий розділ «Педагогічні бібліотеки» містить аналітичний виклад поглядів автора щодо діяльності провідних педагогічних бібліотек регіон, які брали безпосередню участь у гуртуванні вчителів регіону, скеровували їх діяльність на розвиток педагогіки та методики викладання різних предметів. Інформація, зібрана автором з величезної кількості невеличких інформаційних повідомлень, дала змогу скласти цілісну картину діяльності педагогічних книгозбірень регіону.

Шостий розділ «Бібліотеки установ» подає аналіз інформаційного контенту з історії діяльності музейних, архівних та інших установ. Складність дослідження цих книгозбірень, полягала у тому, що інформаційні джерела, розкриваючи діяльність установ і подають про бібліотеки лише коротку принагідну інформацію.

У сьомому розділі «Студентські бібліотеки» розглядається функціонування студентських бібліотек, як унікального явища в соціально-комунікаційних процесах регіону. Як засвідчує дослідниця, усі товариства не уявляли своєї діяльності без бібліотек, і в статутних документах декларували шляхи досягнення мети через організацію книгозбірню з релевантними фондами.

Восьмий розділ «Концептуальні засади формування фондів приватних бібліотек на західноукраїнських землях» розкриває тенденції у формуванні приватних збірань на західноукраїнських землях, які, як переконує автор, вирізняються не лише великою кількістю прихильників домашнього читання, але і схильністю до передачі книжкових скарбів для громадського вжитку, що створювало неповторні соціальні зв'язки, сприяло розвитку знань та підвищенню інтелектуального рівня населення. Здебільшого кожна бібліотека, про яку можна віднайти хоча б найкоротші відомості, відображає зацікавлення свого власника, потребу душі, передаючись та поповнюючись з покоління в покоління.

Дев'ятий розділ «Бібліографічний показник “Бібліотечна справа у Галичині”: консолідований інформаційний продукт» наводить інформаційний ресурс, створений завдяки поєднанню широкого спектру інформаційних технологій, зокрема мультимедійних, що репрезентує бібліографічну реконструкцію бібліотек та бібліотечно-інформаційних ресурсів західноукраїнського регіону у період з XIII ст. до 1939 р.

Як важливі результати, подані у монографії Н.Е. Кунанець "Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс ", варто відзначити:

розгляд концептуальних засад функціонування книгозбірень означеного історичного періоду, розроблення методології проведення досліджень історичних книгозбірень, що сприяє **теоретичним та методологічним засадам розвитку бібліотекознавства;**

реконструкцію **історичного розвитку бібліотек**, формування цілісного бібліотечно-інформаційного ресурсу, **аналіз закономірностей їх родо-видового поділу в конкретно-історичних умовах розвитку суспільства** у західноукраїнському регіоні, базуючись на функціональних завданнях діяльності в системі соціальних комунікацій;

дослідження **розвитку науково-практичних засад процесів комплектування, створення науково-пошукового апарату, обслуговування користувачів, забезпечення збереження і використання фондів** у бібліотеках, що діяли на західноукраїнських землях у період з XIII ст. до 1939 р.;

подання **розвитку бібліотекознавчої думки** на західноукраїнських землях, який здійснювався когортою провідних діячів регіону шляхом підготовки науково-методичних розробок, що містили алгоритми формування фондів, особливості бібліотерапії та керівництва читанням;

представлення **особливостей процесів формування, аналітико-синтетичної обробки та науково-інформаційного аналізу бібліотечних фондів та електронних ресурсів бібліотек, інформаційних потоків** при створенні мультимедійного консолідованого інформаційного ресурсу за темою дослідження;

розкриття основних тенденцій **книгознавчої, бібліотечно-інформаційна освіти та підготовки кадрів для документально-комунікаційних установ** у західноукраїнському регіоні, стан та етапи їх становлення, результатів моніторингу кадрового забезпечення бібліотек, що діяли на західноукраїнських землях у період з XIII ст. до 1939 р.

Отже, автор, представляючи бібліотеки різних видів як активні складові соціальних комунікацій, вважає що саме вони забезпечили збереження й передавання соціальної пам'яті від однієї генерації до іншої.

*Доктор історичних наук,
професор, завідувач кафедри
країнознавства та міжнародного
туризму Львівського національного
університету імені Івана Франка*

Наталія Антонюк